

रु. 6.00

ISBN 237-3044-6

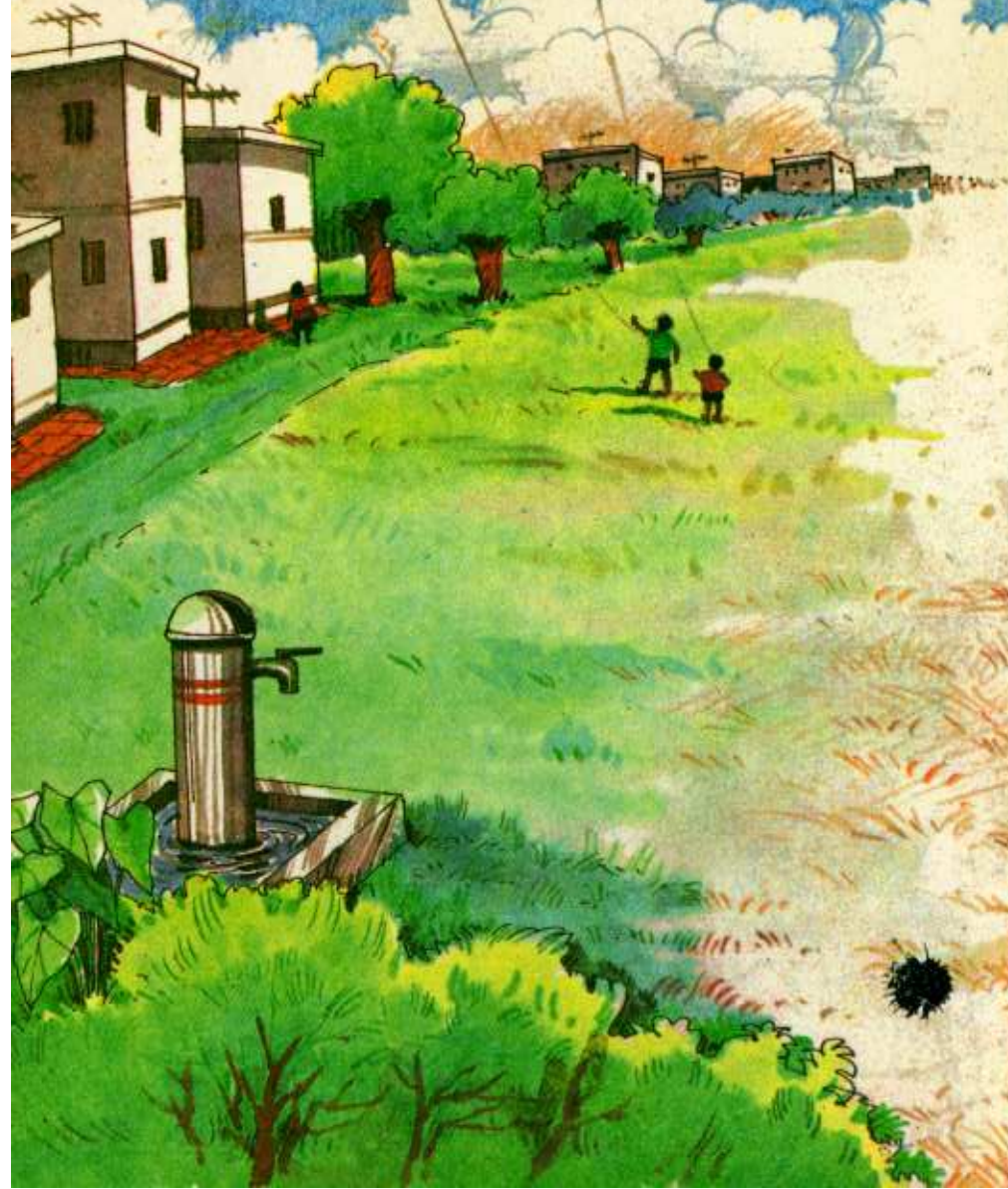
नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

काकू

सियारामशरण गुप्त

अनुवाद

ललिता रिसबूड

नवसाक्षर साहित्यमाला

काकू

सियारामशरण गुप्त

अनुवाद

ललिता रिसबूड

चित्रे

मृणाल दत्ता

हा पुस्तकाच्या निर्मितीसाठी के. के. बिल्ड फाउंडेशनचे अनुदान लाभलेले आहे.

ISBN 81-237-3044-6

पहिली आवृत्ती : 2000 (शके 1921)

दुसरी आवृत्ती : 2004 (शके 1926)

मूळ © प्रमोद कुमार गुप्त, 1995

₹. 6.00

Kaki (Marathi)

संचालक, नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, ए-5 ग्रीन पार्क
नवी दिल्ली-110 016 यांनी प्रकाशित केले.

नॅशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

त्या दिवशी शामूला अगदी पहाटेच जाग आली. पाहिले तर घरात काला उडालेला आहे. आपली काकू जमिनीवर झोपलेली आहे. तिच्यावर कापड पांघरलेले आहे. घरची माणसे भोवती कोंडाळे करून बसलेली आहेत. धाय मोकळून सगळेजण रडताहेत.

काकूला नेताना तर शामूने फारच गोंधळ घातला. तो काकूवर जाऊन पडला. म्हणाला- “काकू झोपलीय. तिला कुठे घेऊन चाललात ? मी नाही जाऊ देणार.”

लोकांनी कसेबसे शामूला दूर केले. काकूच्या दहन विधीला तो जाऊ शकला नाही. एका मोलकरणीने त्याला घरीच ठेवून घेतले.

काकू त्याच्या मामाकडे गेली आहे असे शामूला सांगण्यांत आले. पण खरी गोष्ट किती लपून राहणार ?

शेजारच्या मुलांकडून त्याला थांगपत्ता लागलाच. शामूला कळून चुकले की काकू देवाकडे आहे. कितीतरी दिवस तो सारखा आसवे गाळीत राहिला. हळूहळू त्याचे रडणे तर शांत झाले. पण शोक शांत झाला नाही. पाऊस पडून गेल्यावर जमिनीवरील पाणी सुकायला वेळ लागत नाही. पण जमिनीतील ओल खूप काळ मुरून तशीच राहते. तसाच शामूच्या मनातील घाव अजून भरला नव्हता. तो एकटाच बसून राही. उगामुगा आकाशाकडे टक लावून बघत असे.

एक दिवस शामूने एका पतंग उडताना बघितला. त्याला काय सुचले कुणास ठाऊक. एकदम त्याची कळी खुलली. विश्वेश्वराजवळ जाऊन तो म्हणाला- “काका मला पतंग आणून द्या.”

बायको गेल्यापासून विश्वेश्वर त्रासलेले असत. “ठीक आहे, मागवून देतो.” असे म्हणून उदासपणे ते दुसरीकडे निघून गेले.

शामूचा जीव पतंगासाठी अगदी टांगणीला आला होता. काही केल्या त्याची आंस राहेना. खुंटीवर विश्वेश्वरांचा कोट टांगून ठेवलेला होता. इकडे-तिकडे बघून त्याने जवळ तिपाईं सरकविली. वर चढून कोटाचे खिसे चांचपले. खिशातून एक पावली बाहेर काढली. शामू धावतपळत भोलूकडे गेला.

भोलू सुखिया दाईचा मुलगा होता. तो वयाने शामूएवढाच होता. शामूने त्याला ती पावली देऊन सांगितले- “आपल्या जीजीकडून गुपचुप एक पतंग आणि मांजा मागव. बघ, हे अगदी गुपचूप आण. या कानाचं त्या कानाला कळता कामा नये.”

पतंग आला. माजघरातील काळोखात बसून ते त्याला मांजा बांधू लागले. शामू हळूच बोलला- “भोलू, कुणाला सांगणार नसशील, तर एक गोष्ट सांगू?”

भोलू मान हलवून बोलला- “नाही. कुणालाही सांगणार नाही.”

शामू म्हणाला - “मी हा पतंग वर देवाकडे पाठवीन. मग याला धरून काकू खाली उतरेल. मला लिहिता येत नाही. नाही तर यावर काकूचं नाव लिहिलं असतं.”

भोलूला शामूपेक्षा थोडी अधिक समज होती. तो म्हणाला- “तुला हे तर चांगलं सूचलं आहे. पण यात एक अडचण आहे. हा मांजा धरून काकू उतरू शकणार नाही. हा तुटायची भीती आहे. पतंगाला मोठी दोरी असलेली बरी.”

शामू गंभीर झाला. बाब लाख मोलाची खरी. पण मेख अशी की मोठी दोरी आणायची कुठून ? हाती एकही दमडी नाही. घरातील मंडळीत दयेमायेचा लवलेश नाही. त्यांनी तर आपल्या काकूला जाळून टाकले आहे. या कामाला त्यांचा काहीच हातभार लागायचा नाही. काळजीने शामूचा बराच वेळ डोळा लागला नाही.

शामूने आदल्या दिवशीचीच युक्ती दुसऱ्याही दिवशी अमलात आणली. त्याने विश्वेश्वरांच्या कोटातून एक रुपया काढला. तो नेऊन भोलूला दिला. म्हणाला- “बघ भोलू, कुणाला कळता कामा नये. दोन बळकट दोऱ्या मागव. एक दोरी छोटी पडेल. जवाहरभाऊकडून एका

कागदावर काकू असे लिहून घेतो. नावाची चिठ्ठी असली की पतंग नेमका तिथेच पोचेल.”

शामू आणि भोलू खुशीत येऊन माजघराच्या अंधारात बसून पतंगाला दोरी बांधत होते. या शुभकार्यात अचानक बाधा आली. विश्वेश्वर रागावून एकदम तिथेच आले. भोलू व शामूला धमकावून बोलले, “तुम्ही माझ्या कोटातून रुपया काढला ?”

एका दटावणीतच भोलू बोलता झाला- “शामूभाऊंनी दोरी आणि पतंग आणायसाठी काढला होता.”

विश्वेश्वरांनी शामूला दोन थपडा देऊन विचारले-
“चोरी करून काय तुला तुरुंगात जायचंय ? चल, तुला
आज चांगला इंगा दाखवतो !” मग दोऱ्या पाहून विचारले,
“ह्या कुणी आणल्या ?” भोलू बोलला- “शामभाऊने
आणायला सांगितलं होतं. म्हणाले, पतंगाला ही दोरी
लावून काकूला देवाघरून खाली उतरवू.”

विश्वेश्वर एकदम चपापून जागीच थिजले. त्यांनी
फाटलेला पतंग वर उचलून बघितला. त्यावर एक कागद
डकवलेला होता. कागदावर लिहिले होते- “काकू.”